

gyenmeknek 67.84, a 12-13 80, a 14-15 évesek 76.40, a felnőtteknek pedig 36 százaléka). Amint a nem és a tanuságtétel viszonyának tanulmányozásából kitűnik, míg a férfiak 31.87, addig a nők 38.71 százaléka engedett a befolyásolási szándékkal feltett kérdés irányában. Érdekesek Bruekink megállapításai. Eszerint a férfiak jobban emlékeznek a tulajdonságokra és a számokra, míg a nők a színeket jegyzik meg jobban, Igen értékesek a hasonló irányban végzett kísérletek a tanuságtétel és a lelki típusok viszonyáról. Egy adat a sok közül: Az objektív lelki-beállítottságú egyének 33.60 százalékban, a szubjektívek 38 százalékban hajoltak a befolyásolhatóság felé. Igen jelentőségteljesek Al. Roścának a megbízhatóság és befolyásolhatóság felderítése szempontjából a gyenge-elméjűeken és más lelki betegeken végzett kísérletei is. (Fekete Ferenc)

FÖLDI MIHALY: PARIZSI MENYASSZONY. (Athenaeum Budapest). Hol kellemes, hol kényszerezett élmény végigolvasni ezt a novelláskötetet, mert a pesti polgári irodalom ismerős akkordjai közepette fel-fel üti a fejét a nyugati irodalmak hangja. Jól esik találkozni ezzel a nyugati hanggal, mert abba a csalóka ábrándba ringatja az embert, hogy a magyar világ, a magyar polgárisultság immár átvetheti és továbbérlelheti a nyugati civilizáció intellektuális és művészi gyümölcseit; sajnos, ez csak illúzió, legalább is Földi Mihálynál, mert ez az író csak ritkán emelkedik a kitünő pastiche színvonalára fölé, az esetek többségében kényelmetlenül elvastagítja a kölcsönzött problémát és modort. Szinte novelláról novellára ki lehetne mutatni, melyik íródott Proust, Gide vagy Huxley hatása alatt, hogy csak a legnagyobbakat említsem. Amit Földi a nyugati modorhoz és a nyugati problémákhoz a magáéból hozzáad, az nem mindig egyenértékű. Egyik novellájában Gide-t mintára az iro-

dalmi mű születését, hogy úgy mondjam gestatioját dolgozza fel, de mily elnagyolt ez a lélektan, mily parlagian csodaszerű az a párhuzam, amit a regény hősnője és a valóságos hősnő között felállít; Gide ezt sokkal elhitetőbben írta meg *Faux-monnayeurs*-jében. Ha mennyi Földinél a kényelmetlenül elanyagiasodott látomány, jelenés; bizonyára sok Proust-nál és nem egy modern nyugati írónál az *Audela*-ba való sóvár pillantás, de mily szemérmesen, sejtetően és kételkedően üzik ezek az írók a metafizikával és a misztikával való kacérkodást; Földinél valami kényelmetlen nyíltsággal és meztelenséggel kínálkozik mindez. Irónknál általában túl tenyeres-talpassá válik a felhevült érzéknek és intellektusnak az a realitáson át-át-libbenő játéka, ami a modern angol és francia irodalomra bizonyos szempontból annyira jellemző. Az *Audela*, az üdvösség, a kárhozát nála nem fátyolos, művészi sejtetem, hanem meztelen tény, amire csak bosszus hitetlenkedéssel tekinthetünk. Ott, ahol Huxley módjára játszik a figurával, a lélekkel, a szellemmel — túl komoly, veszendőbe megy a kezében az az értékes irónia, ami az angol írókat oly élvezetessé teszi. S a végén, egy sereg pszeudo-misztikus és pszeudo-intellektuális novella elolvasása után leplezetlenül kerekedik ki az iróiban metafizika; az időtlenség, az istenség és a végzet megközelíthetlensége, a lelkek örök körforgása, új és új alakokban való jelentkezése, fausti ember és donjuani ember, mint metafizikai ellentét és több efféle. (Szenczei László)

C. A. CRONIN: EZT LÁTTÁK A CSILLAGOK. Ha Cronin előbbi könyve (*Réztábla a kapu alatt*) az orvostársadalom teljesen indokolt méltatlankodását váltotta ki magellen, úgy ez az utóbbi könyve nagyon hálás „irodalmitörvényszék” anyag lehet olyan kultúrestéken, ahol igen nagy előszeretettel üzik a törvénykezésnek ezt a fajtáját. A

könyv témája többek között tudniillik feleleveníti az angol munkáspárti harcok egyik legtündöklőbb szakaszát, a „fokozatos belenövés“ elmélet alapján való „uralomrajutás“ korát és ennek az elméletnek csunya bukását, illetve a MacDonald kormány egészének átevezését a konzervatívokhoz. A könyv előszava meg egyenesen kihívja az irodalmi monstreperék ügyészeinek és védőinek hevét. Az előszó író Szinnai Tivadar abbéli igyekezetében, hogy megnyugtassa az olvasó közönséget, siet úgy beajánlani Cronint, mint aki egy pillanatig sem akarta Ezt látták a csillagok című könyvével bírálni az angol élreégeket, amikor az angol szénbányászat embertelen viszonyait hozza terítékre. A Cronin regényében meglevenedő bányamunkásság hihetetlen szenvedéseit, a meg-megismétlődő tömeges bányász szerencsétlenségeket az előszóíró az örökéletű kapzsiság rovására írja. S az ilyen fajta emberi gyöngeség szerint nem egyik vagy másik társadalmi csoport sajtáságos bűne, hanem általános emberi gyarlóság. Viszont a társadalmi kérdésekben iskolázott olvasó előtt rögtön kiderül, hogy az előszó-író nagyon rossz szolgálatot tett előszavával azoknak, akik óválnak szembenézni a társadalmi élet logikájával, mert az olvasót a könyv első felében, a nehézkesen kibontakozó téma során éppen ennek a logikának értelmére vezeti az író. Sőt ez az egész első rész azt mutatja be, miként lesz a kétségtelenül elfogadhatatlan viszonyok következtében egy fiatal bányászból mind jellemtelenebb és ezzel párhuzamosan mind gazdagabb és tekintélyesebb ember, végül tulajdonosa annak a bányának, ahol maga is dolgozott, majd pedig parlamenti képviselő.

A könyv második kötetében az egykori bányászfiu nagystílű karrierjével párhuzamosan méginkább kiderül, hogy az író a leplezetlenül karakterizált összefüggésekből alakítja figurái sorsát. Különösen éles szemre vall, a tönkrement bánya-

tulajdonos fiának ábrázolása, aki emberséges viszonyokat akar teremteni saját bányájában s gyökeres reformokkal kísérletezik, hogy jóvátégye apja bűneit, de ebbe a vezeklésbe maga is belebukik bányájával együtt és bányász sorba süllyed, épp a bányatulajdonosok szövetsége jóvoltából, mely ellenez minden reformot. Így bizony az előszóíró beállítására meglehetősen rácsafol a könyv tartalma. Cronin látásmódja és szándéka különben a befejezésben félremagyarázhatatlan. (Nagy István)

BARTA SANDORKA ÉS BARTA SANDOR. Ezt a nevet — illetve a két név egyikét minden jobb magyar könyvbarát elég jól ismeri. Az öregebb és szorgalmasabb olvasó, aki nemcsak az irodalmi újdonságot szereti, emlékezhet első fiataltségére is, elég zajos volt ez, mint azok az idők, amelyekkel indult: 1917-ben, 1918-ban Kassák Ma című lapjában tűnt fel véresen szarkasztikus „futurizmusával“, amit, ha sokan nem is értettek meg (illetve, mint később kiderült: nem akartak megérteni), mások viszont elég értelmesnek, sőt, erősen találták ahhoz, hogy — dicsérve vagy ócsárolva, de mindig nagyon komolyan — foglalkozzanak vele. Lovász Károly, az akkori Vágóhid-ban, Göndör Ferenc Az Ember-ében, Karinthy és Kosztolányi a Pesti Naplóban, Kassák mellett, aki már akkor a „beérkezettekhez“ tartozott, Barta Sándort, mint a Ma fiataljai közül a legtöbbet ígért ismerték és ismertették. Ma hozzátehetjük: Kassáknál is, aki „futurizmusával“ sem tudta eléggé elrejteti régebbi időkből (vagy mondjuk: elmaradtabb vidékről — talán Érsekújvárról) származott érzelmes pátoszát és ethikus pózát, többet ígért Barta Sándor, aki a nagyvárosi tömegek életét és szabadságot követelő lendületét a maga pesti-köruti akasztófa-humorával vegyítette sajátos, ujszerű „költőtlen“ költészetté. Akárhogy is: nagy dolgok voltak ezek akkor és ott és azután is, ami-